

LATVIJAS REPUBLIKAS 12.SAEIMAS

Juridiskās komisijas deputātu darba grupas Valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēšanas kārtības izvērtēšanai sēdes

PROTOKOLS Nr.8

2016. gada 6. decembrī

Rīgā, Jēkaba ielā 11, Saeimas nama Sarkanajā zālē

Sēde sākas plkst. 15.00, beidzas plkst. 16.30.

Sēdi vada darba grupas vadītājs, profesors, Dr.iur. **Ringolds Balodis**

Piedalās:

darba grupas locekļi:

Jūlija Stepaņenko;

Inga Bite;

Guntis Kalniņš;

Imants Parādnieks;

Latvijas Republikas Valsts prezidents (2007.–2011.) **Valdis Zatlers;**

Latvijas Republikas Ministru prezidents (1993.–1994.) **Valdis Birkavs;**

Latvijas Republikas Ministru prezidents (2000.–2002.) **Andris Bērziņš;**

Biznesa augstskolas "Turība" Juridiskās fakultātes profesors, Dr.iur. **Aivars Endziņš;**

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesors, Dr. iur. **Jānis Lazdiņš;**

Satversmes tiesas tiesnese, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesore, Dr.
iur. **Sanita Osipova;**

Augstākās tiesas tiesnese, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesore,
Dr.iur. **Jautrīte Briede;**

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektors, Satversmes tiesas tiesnesis
Gunārs Kusiņš;

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valsts tiesību zinātņu katedras vadītāja,
asoc. prof., Dr. iur. **Annija Kārklīņa;**

Valsts prezidenta likumdošanas un juridiskā padomniece **Kristīne Jaunzeme;**

Valsts prezidenta konstitucionālo tiesību padomnieks, Latvijas Universitātes
Juridiskās fakultātes Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedras vadītājs, doc.,
Dr.iur. **Jānis Pleps;**

Bijušā Valsts prezidenta Andra Bērziņa sekretāre, Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes asociētā profesore, Dr.sc.pol. **Daina Bāra**;
Tieslietu ministrijas Valststiesību departamenta vadītāja, Dr. iur. **Anda Smiltēna**;
Zvērināts advokāts, bijušais Valsts prezidenta juridiskais padomnieks **Edgars Pastars**;
Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante **Simona Krastiņa**;
Publisko tiesību institūta direktors **Arvīds Dravnieks**;
Latvijas Juristu biedrības prezidents **Aivars Borovkovs**;
Zvērināta advokāte **Viola Supe**.

Darba kārtība

1. Par Valsts prezidenta tiesībām ierosināt Saeimas atlaišanu (Latvijas Republikas Satversmes 48.,49.,50. pants)

(Zvērināts advokāts, bijušais Saeimas Juridiskā biroja un Valsts prezidenta juridiskais padomnieks Mg. iur. **Edgars Pastars**)

2. Par Valsts prezidenta atlaišanu (Latvijas Republikas Satversmes 51. pants)

(Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes prodekāne, asociētā profesore Dr. iur. **Annija Kārklīņa**)

3. Par Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas secinājumiem abu minēto jautājumu sakarā

(Darba grupas vadītājs, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesors Dr. iur. **Ringolds Balodis**)

R. Balodis atklāj sēdi. Dod vārdu referentiem.

Klātesošie noklausās E. Pastara un A. Kārklīņas prezentācijas par Satversmes 48.,49.,50. un 51. panta saturu.¹ A. Kārklīņa atzīmē, ka Latvijā faktiski nav Valsts prezidenta atlaišanas procedūras, kas ir būtisks trūkums.

R. Balodis sniedz priekšlasījumu par Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas secinājumiem norādot, ka Satversmē joprojām nav noteiktu konstitucionālu kritēriju, kuriem iestājoties, parlaments ir jāatlaiž. Tāda pati situācija ir ar Valsts prezidenta atlaišanu. Kvalificēts deputātu vairākums (2/3), kas var lemt par prezidenta atlaišanu, vēl nenozīmē skaidru procedūru. Neskatoties uz to, ka Konstitucionālo

---

¹ Prezentācijas pieejamas: <https://goo.gl/00nfzx>, sēdes videoieraksts pieejams: <https://goo.gl/IXc7XI>.

tiesību komisija uz šiem trūkumiem norādīja jau pirms vairāk kā pieciem gadiem, pa šo laiku nekas nav paveikts. Šie ir būtiski mūsu Satversmes trūkumi, kuri ir jānovērš. Atzīmē, ka šajā sakarā Konstitucionālo tiesību komisija secināja, ka ir nepieciešams palielināt Valsts prezidenta leģitimitāti. To var veikt palielinot deputātu skaitu, kas nepieciešams, lai ievēlētu Latvijas valsts galvu. Pauž personīgu viedokli, ka tauta vienmēr ir gatava atlaist Saeimu, gan pirmā neatkarības laikā parlaments bija nepopulārs, gan arī šobrīd. Tāpēc atstāt demokrātiju atsevišķu personāliju rokās bez skaidriem nosacījumiem ir neprātīgi. Ir jābūt konkrētam konstitucionālam ietvaram, kas ir pietiekoši skaidrs un prognozējams.

A. Endziņš atzīmē, ka Satversmes 14. pantā ir noteikti termiņi, kuros tauta nevar izmantot tiesību ierosināt tautas nobalsošanu par Saeimas atsaukšanu. Šos termiņus varētu attiecināt arī uz Valsts prezidenta tiesībām ierosināt Saeimas atlaišanu. Var veidoties situācija, kad pēc Valsts prezidenta ierosinājuma tauta ir atlaidusi Saeimu un vienlaikus Valsts prezidenta pilnvaras ir beigušās, bet jauns prezidents nav ievēlēts. Veidojas varas vakuums. Šāda veida jautājumi būtu jāatrunā normatīvajos aktos.

V. Zatlers norāda, ka pamats ierosināt Saeimas atlaišanu ir nepieciešamība pēc pirmstermiņa parlamenta vēlēšanām. Šāda nepieciešamība rodas krīzes situācijās, kuras pieprasa ātru rīcību. Saeimas atlaišanas procedūru var iedalīt divos laika posmos: 1) no Valsts prezidenta rīkojuma līdz tautas nobalsošanai; 2) no tautas nobalsošanas līdz pirmstermiņa parlamenta vēlēšanām. Kopumā procedūra aizņem četrus līdz piecus mēnešus. Uzskata, ka tas ir pārāk ilgs laika sprādis un būtu jāstrādā pie tā, lai Saeimas atlaišana un jaunas ievēlēšana, notiktu īsākā laikā. Atzīmē, ka citās valstīs šī procedūra kopumā aizņem pusotru līdz divus mēnešus.

Pauž viedokli, ka rosinājis Saeimas atlaišanu īstajā brīdī. Atzīst, ka toreiz no sabiedrības bija liels spiediens parlamentu atlaist daudz agrāk, taču to nedrīkstēja darīt. Valsts ekonomika atradās dziļā krīzē un bija nepieciešama politiskā stabilitāte, lai no tās izietu. Ja Saeimas atlaišana tiktu rosināta agrāk, valsts iestīgtu vēl dziļākā krīzē. 2011. gada 28. maijā, kad pieņēma lēmumu par Saeimas atlaišanas ierosināšanu situācija valstī bija stabilāka, kas ļāva īstenot Saeimas atlaišanas procedūru, par spīti tās laikietilpībai. Atzīmē, ka viņa prezidentūras laikā uz viņu tika izdarīts spiediens, draudot ar viņa paša atlaišanu.

J. Lazdiņš uzskata, ka Latvijā ir jāmaina prezidenta ievēlēšanas modelis. Ievēlēšana no tautas dotu lielāku leģitimitāti un uzticamību. Vienlaikus ir jānosaka konstitucionāli nosacījumi, pie kuriem Valsts prezidents ir tiesīgs atlaist Saeimu. Turklāt būtu jānosaka termiņi šīs tiesības īstenošanai.

Saistībā ar Satversmes 51. pantā ietvertu Saeimas tiesību atlaist Valsts prezidentu norāda, ka beidzot ir jāievieš impēčmenta procedūra. Ja tiktu mainīts Valsts prezidenta ievēlēšanas modelis no parlamenta uz tautas vēlētu, būtu arī jāparedz mehānisms, ka Saeima var ierosināt prezidenta atlaišanu, bet jautājumu izlemtu pati tauta tautas nobalsošanā. Uzskata, ka šāds mehānisms varētu pastāvēt līdzās Valsts prezidenta impēčmenta institūtam.

A. Bērziņš pauž viedokli, ka Valsts prezidenta tiesība rosināt Saeimas atlaišanu ir jā saglabā, un nav nepieciešams ieviest nosacījumus, pie kuriem Valsts prezidents to drīkst darīt. Prezidentam būtu jābūt neierobežotai brīvībai to darīt. Uzskata, ka ir nepieciešams noteikt kvorumu tautas nobalsošanai – vairāk nekā puse no iepriekšējās vēlēšanās balsojušajiem.

I. Bīte saistībā ar Valsts prezidenta un Saeimas atlaišanu norāda, ka bez juridiskiem kritērijiem, varētu tikt vērtēti arī nejuridiski, piemēram, uzticības zaudēšana, nespēja pieņemt lēmumus u.c.

Uzskata, ka viedoklis, ka tauta vienmēr atlaistu Saeimu, ir nepareizs, jo iedzīvotāji saprot, ka tāpat tiks ievēlētas tās pašas personas. Deputātes ieskatā būtu jānosaka kvorums tautas nobalsošanai par Saeimas atlaišanu.

E. Pastars norāda, ka Satversmes sapulcē tautas nobalsošanai par Saeimas atlaišanu kvorums netika noteikts apzināti. Tas tika darīts, lai neveidotos situācija, kad strīds starp Valsts prezidentu un Saeimu paliek neatrisināts. Vienai no strīda pusei jebkurā gadījumā ir jāņem virsroka. Uzskata, ka būtu jānosaka kritēriji, pie kuriem Saeima ir tiesīga atlaist Valsts prezidentu. Pauž viedokli, ka Satversmes 49. pantā paredzētais noteikums, ka atsauktā vai atlaistā Saeima uz sēdēm var sanākt tikai tad, ja Valsts prezidents to sasauc, būtu jāattiecina no brīža, kad Valsts prezidents ir izdevis rīkojumu par Saeimas atlaišanas ierosināšanu.

J. Stepanenko uzskata, ka būtu arī jādiskutē par tautas tiesībām atlaist Ministru kabinetu, jo var būt situācija, kad tauta ir vairāk neapmierināta ar Ministru kabinetu, nekā ar Saeimu.

I. Parādnieks norāda, ka savu aktualitāti nav zaudējis 2011. gada VL-TB/LNNK Satversmes grozījumu projekts,² kurš paredzēja tautas vēlētu prezidentu. Projektā paredzēts, ka prezidentam ir tiesība atlaist Saeimu bez jebkādiem priekšnoteikumiem, tiesību izmantojot ne vēlāk kā trīs mēnešus pirms nākamajām Saeimas vai Valsts prezidenta vēlēšanām. Projekts, kura izstrādē dalību ņēma klātesošie eksperti (R. Balodis, A. Kārklīņa un S. Krastiņa), arī paredzēja ieviest Valsts prezidenta impīčmenta procedūru par apzinātu un būtisku Satversmes vai likuma pārkāpumu. Impīčmentu ierosinātu Saeima, bet lietu izskatītu Satversmes tiesa.

Uzskata, ka šāda kārtība būtu pareiza, pie nosacījuma, ka prezidentu vispārējās vēlēšanās ievēl tauta. Vienlaikus atzīmē, ka piedāvāto impīčmenta modeli varētu ieviest jau tagad.

V. Zatlērs norāda, ka ieviešot impīčmenta procedūru kritērijiem vajadzētu būt skaidriem un juridiskiem.

D. Bāra informē, ka bijušā Valsts prezidenta Andra Bērziņa ieskatā būtu jānosaka kvorums tautas nobalsošanai par Saeimas atlaišanu. Pauž uzskatu, ka Satversmē būtu jānosaka laika ierobežojumi Valsts prezidenta tiesībai rosināt Saeimas atlaišanu. Tas nepieciešams, lai stabilizētu konstitucionālo sistēmu un nepieļautu dziļu politisko krīzi.

G. Kusiņš atzīmē, ka pie esošā regulējuma Saeimas atlaišanas procedūru ir iespējams īstenot īsākā laika posmā – aptuveni divarpus mēnešos. Norāda, ka dažādas idejas var realizēt ne tikai, grozot Satversmi, bet arī paaugstinot gan lēmumu pieņemēja tiesisko apziņu, gan arī vēlētajū tiesisko apziņu.

R. Balodis rezumējot diskusiju, norāda, ka Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas viedokļos par Saeimas priekšlaicīgu vēlēšanu mehānisma pilnveidošanu³ un Valsts prezidenta funkcijām Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros⁴ paustie secinājumi ir vēl aizvien aktuāli un kopumā pareizi. Atzīst, ka 2011. gada VL-TB/LNNK Satversmes grozījumu projekts ir ļoti kvalitatīvs un to var izmantot priekšlikumu formulēšanai. Jautā klātesošajiem ekspertiem vai viņi piekrīt šādiem secinājumiem?

Darba grupas eksperti neiebilst šādiem secinājumiem.

---

²Sk.: [VL-TB/LNNK Satversmes grozījumu projekts](#) (01.04.2011.); [VL-TB/LNNK Satversmes grozījumu projekts](#) (27.05.2011.).

³ [Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis par Saeimas priekšlaicīgu vēlēšanu mehānisma pilnveidošanu](#) (30.04.2008.).

⁴ [Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis par Valsts prezidenta funkcijām Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros](#) (10.05.2011.).

R. Balodis informē, ka nākamā sēde notiks 2017. gada 24. janvārī un tajā tiks skatīti Valsts prezidenta aizvietošanas, imunitātes un kontrasignācijas institūti. Šī būs priekšpēdējā sēde, kurā dalību ņems eksperti.

Pasludina sēdi par slēgtu.

Deputātu darba grupas vadītājs R. Balodis

Deputātu darba grupas loceklis Imants Parādnieks